

Tilburg University

Ambivalenties en collusies in relaties

Oei, T.I.

Published in:

Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse

Publication date:

2011

Document Version

Peer reviewed version

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Oei, T. I. (2011). Ambivalenties en collusies in relaties. *Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse*, 26(2), 61-62.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Verschenen in: *Mededelingenblad van de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse*, 2011, 26, 2, p. 61-62

Ambivalenties en collusies in relaties

T.I. Oei

Burgemeester Thierry de Bourmonville van het Waalse plaatsje Stavelot is donderdag door een van zijn zonen neergestoken. Op het moment verkeert hij nog in kritieke toestand. Nadat hij meerdere malen met een mes in zijn rug, gezicht en armen is gestoken, is hij met een traumahelikopter overgebracht naar het ziekenhuis van Bra-sur-Lienne. Volgens het parket van Verviers is de jongen na zijn misdaad op het dak van het huis geklommen om vervolgens te dreigen zichzelf van het leven te beroven. Dit werd later weer tegengesproken. Waarom de jongen zijn vader heeft aangevallen is nog niet duidelijk.

Bovenstaand verhaal dat op waarheid berust (12-08-10 in België gepubliceerd), laat vermoeden hoe de ernstige collusie tussen vader en zoon tot een pathologische ontknoping, i.c. gewelddadigheid, kan leiden. De collusie is de psychische wurggreep waarin twee mensen elkaar gedurende langere perioden in het leven positioneren en elkaar onbewust nodig hebben, juist in de vertolkte rollen. Escalatie naar aanleiding van een afwijzing, dan wel een sadomasochistische interactie (verleiding, uitdaging, effect van een roes, ernstig gezichtsverlies, en dergelijke), kan tot een drama voeren.

Het betreft vaak psychodynamische duale, veelal onbewuste, mechanismen waarin twee individuen elkaar zoeken enerzijds en elkaar mijden anderzijds volgens de volgende lijnen:

1. macht/onmacht;
2. afhankelijkheid/onafhankelijkheid;
3. seksualiteit/erotiek;
4. drang/dwang;
5. vasthouden/loslaten.

Het zijn naar mijn inzichten onderling los van elkaar opererende, en soms ook in diverse combinaties (bijvoorbeeld 1 en 3, 2 en 5, 3 en 4) de boventoon voerende ambivalente posities. Naarmate er meer combinaties tegelijk aan de orde zijn en in de psychische problematiek bij de persoon of het personenpaar in kwestie wezenlijk lijken, is er sprake van ernstiger pathologische ontwikkeling.

Ad 1. Het parenstel: macht/onmacht heeft tot doel de positie ten opzichte van elkaar te vestigen op basis van autoriteit/onderdanigheid.

Ad 2. Het paar: afhankelijkheid/onafhankelijkheid heeft als kenmerk dat twee personen elkaar niet kunnen missen, noch elkaars nabijheid kunnen velen.

Ad 3. Het stel: seksualiteit/erotiek heeft als verschijnsel dat twee mensen elkaar alleen maar kunnen positioneren in de mate waarin de een de ander weet te verleiden, respectievelijk te overmeesteren of te veroveren.

Ad 4. Het duo: drang/dwang is gebaseerd op de manier waarop twee mensen elkaar in de tang houden (de een actief, - dader - , de ander passief, - slachtoffer -), door te willen provoceren/intimideren enerzijds, en anderzijds een zelfzuchtig/narcistisch doel te willen afdwingen.

Ad 5. Ten slotte het contrast: vasthouden/loslaten vormt het niet opgeloste probleem van het loskomen van het ouderlijke nest, waarin de ouderlijke macht maar ook veiligheid wordt gezocht enerzijds, en tegelijkertijd het zich afzetten tegen juist die ouderlijke status van gevestigd zijn in de maatschappelijke orde anderzijds.

Gedragingen met dergelijke mechanismen als wezenlijk kenmerk kunnen soms worden gezien en beschouwd binnen het maatschappelijke terrein en de wijze waarop mensen elkaar onderling bejegenen. Het is interessant te bezien hoe gedragingen verder zijn te analyseren op dergelijke basismechanismen. Het begrip collusie vond in de jaren zeventig een kristallisatiepunt in de relatietherapie volgens Jürg Willi, een Zwitserse relatietherapeut/psychoanalyticus. Duidelijk is ook dat interpretaties volgens psychodynamische mechanismen (te duiden als narcistische, orale, anale en oedipale collusies) hierbij een rol kunnen spelen.

Zie als voorbeeld voor ambivalenties en collusies in een relatie het hieronderstaande.

Ad Fransen, *Leven met Reve, Het onmogelijke huwelijk van Gerard Reve en Hanny Michaelis*. Uitgeverij Podium, Amsterdam 2010, p. 35 e.v., in het bijzonder p. 86, 87 en 88.

Hoe een onmogelijk huwelijk, een relatie die voornamelijk bestaat uit de onderlinge strijd (en psychische knock-outs) tussen de partners ook liefdevolle elementen heeft toont het onlangs aandoenlijk geschreven verhaal over de laatste ontmoeting tussen twee ex-echtelingen midden jaren negentig, beiden bekend als schrijver/dichter, Gerard Reve en Hanny Michaelis. Het paar illustreert aan de hand van vitale dialogen hoe pijnlijk, en tegelijkertijd balsemend mensen op elkaar kunnen inwerken. Ik zal een stukje citeren, dat naar mijn smaak het volle licht laat zien van de kwellingen en troostvolle momenten die zo'n relatie kunnen opleveren, - ook al zijn beiden al tientallen jaren niet meer bij elkaar.

‘Gerard, ik (Hanny, to) schaam me nog altijd dat ik zo gezeurd heb. Ik misdroeg me niet, maar ik ben je erg dankbaar dat je zoveel van me gepikt hebt.’ Gerard: ‘Ik heb jón in de weg gestaan, ik voel me zeer schuldig. Maar je moet tot een besluit komen dat het zus of zo is. En dan zet je er een handtekening onder.’ Hanny: ‘Dat was nog niet zo makkelijk, het was best verdrietig om uit elkaar te gaan. Ik heb geen spijt van ons huwelijk. De laatste jaren waren erg moeilijk, maar we bleven toch bij elkaar omdat we erg aan elkaar gehecht waren. Gerard wilde eigenlijk niet weg, hij was bang, waarschijnlijk omdat homoseksualiteit in die tijd nog

helemaal niet zo geaccepteerd was (anno 1950, to). Hij wilde allebei: mij en een vriend. Maar mijn psychiater heeft gezegd dat het beter was om toch te scheiden. Het was ook beter, anders waren we gefrustreerd geraakt. Maar hij is de enige ex-minnaar met wie ik goed bevriend ben gebleven. De genegenheid is gebleven.’ Gerard: ‘We zijn nog steeds op elkaar gesteld. Maar kijk, we kunnen niet met elkaar praten, want zij kan niets overdrachtelijks zien of spiritueel. Verlossing, genade, dat zijn geen definieerbare begrippen. Maar een mens moet tevreden kunnen zijn. Je kan dingen willen, maar je krijgt niet alles gedaan wat je wilt.’ Hanny: ‘Ik heb achteraf wel het idee dat ik nooit iets van je heb begrepen. Dat gevoel kreeg ik vooral toen je een tijdje geleden *De avonden* voorlas voor de radio. Ik had dat boek al zes keer gelezen en toen drong pas echt tot me door wat je bewoog, wat je dwarszat, wat er in je leefde. En daar heb ik vroeger altijd langs geleefd.’ Hanny krijgt bijval van haar opvolger Joop Schafthuizen. Hij probeert haar te troosten: ‘Gerard is gewoon een moeilijke gozer om mee te leven en je wordt al heel snel een zeurpiet als je met Gerard Reve omgaat. Gerard is een masochist, die van het ene op het andere moment kan veranderen in een sadist. Maar hij is ook eerlijk. Als Gerard niet die eerlijkheid bezat, dan zou het een compleet zwijn zijn en zou je het geen uur met hem uithouden. Gerard leeft eigenlijk alleen maar voor zijn werk, naast zijn werk is eigenlijk alles theater. Zo simpel ligt dat. Hoor je het ook eens van iemand anders, Wolf (troetelnaam van Gerard, to)’ De schrijver grinnikt weer eens in zijn vuistje en knikt instemmend. ““Sadist”, dat klinkt wel chic.’